

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Chełm, gub. lubelska (od 1912 r. – chełmska), Cesarstwo Rosyjskie, obecnie Polska

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Muzeum 65 Moskiewskiego Jego Wysokości [ces. Mikołaja II] pułku piechoty (Музей 65-го пехотного Московского Его Величества полка)

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

Muzeum państwowe (wojsko)

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Muzeum państwowe (wojsko), zlokalizowane w kasynie oficerskim w koszarach pułku w Chełmie (obecnie ul. Lubelska 57); zawierało pamiątki pułkowe, w tym sztandary, medale, fotografie, książki (w tym nieliczne starodruki) i dokumenty, umundurowanie i uzbrojenie, dzieła sztuki.

Daty działalności / zakres czasowy:

Niedługo po 2 IX 1886 – 1915 r. Formalnie do 1918 r. (Александрова Н.В., Российские военные музеи, s. 76–80; Спиридонова Т.П., Музеи войсковых частей, s. 230).

Dostępność

Zapewne dostępność **ograniczona** (kadra pułku, rodziny wojskowych i goście).

Rodzaj pamięci

Komemoracyjna, patrymonialna; Narodowościowa/ rosyjska

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

Historia/ pamiątki historyczne, broń, dokumentacja

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmin	Nie istnieje	Klub oficerski w koszarach pułku w Chełmie

a/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY		
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW	x	x
GODZINY OTWARCIA	x	x
DYREKTORZY	x	x
ZARZĄDCA	x	x
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadopt owany)	x	Zaadaptowany

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

Nie odnotowano

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

Brak bezpośrednich danych.

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

Pułk i miejsce jego stacjonowania

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Nieokreśleni precyzyjnie oficerowie pułku.

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

Brak danych.

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Brak danych.

Kalendarium (historia instytucji)

Muzeum powołano do życia z inicjatywy oficerów pułku chcących uczcić fakt, że podczas manewrów odbywających się w Szestakowie (gub. grodzieńska) 2 IX 1886 r. w szeregach jednostki stał następca tronu, Mikołaj Aleksandrowicz. Założył on wówczas na siebie oficerski tornister, należący do porucznika Kurnosowa. Oficerowie postanowili zamówić witrynę, w której byłby eksponowany ów przedmiot (znana z il. zob. rubryka „Zasoby ikonograficzne”). Dokładna data otwarcia placówki nie jest znana. Mieściła się ona w kasynie oficerskim w koszarach pułku (obecnie ul. Lubelska 57). Część obiektów przechowywano w cerkwi (obecny kościół św. Kazimierza).

W 1912 r. ukazuje się krótki opis muzeum. Dowiadujemy się z niego m. in., że w tym czasie nie posiadało ono opracowanych zasad funkcjonowania („правила музея”). Istniał za to w tym czasie rękopiśmienny katalog obiektów, zawierający opis ok. 600 pozycji.

Według wszelkiego prawdopodobieństwa w trakcie I wojny światowej placówka dzieliła losy pułku.

Nie jest jasne czy zbiory trafiły do depozytu w Artyleryjskim Historycznym Muzeum w Petersburgu, czy też znalazły się w innym miejscu, gdyż wiemy, że zdarzało się i tak, i tak.

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

Według opisu z 1912 r. w muzeum znajdowało się ok. 600 obiektów, pogrupowanych w 5 oddziałów: I. Ikony i przedmioty kultu, przechowywane w pułkowej cerkwi; II. Dary ces. Mikołaja II, będącego szefem pułku oraz przedmioty związane z jego pobytem w jednostce; III.a. Sztandary, medale, krzyże, żetony i in.; III.b. broń i wyposażenie; IV. Portrety, kartki, grupy i inne fotografie; V. Księgi rękopiśmienne i drukowane oraz wyroby artystyczne. Opublikowany w 1912 r. opis został jednak sporządzony wg schematu opracowanego przez B. Adamowicza, z wyodrębnieniem 11 kategorii muzealiów: I oddz.: przedmioty związane z Mikołajem II (szefem pułku) podane pod 5 nr. katalog, w tym (nr 1) tornister, założony przez Mikołaja Aleksandrowicza w 1886 r., srebrna czara i kubki, z których cesarz pił podczas jubileuszu pułku 25 VI 1900 r.; II oddz.: pod 1 nr. katalog. Zestaw srebrny ofiarowany przez Mikołaja II 5 III 1903 r.; III oddz.: zbiór medali bojowych pod 37 nr. katalog. Najstarszy z nich z 1703 r.; IV oddz.: pod 8 nr katalog. + inne obiekty, zasadniczo uzbrojenie, w tym muszkiety z XVII – XVIII w., prochownica z tłoczonej skóry z XVII w., modele okopów wykonane przez kpt. Koszkiną, подарowane pułkowi 25 XI 1886 r. przez następcę tronu Mikołaja (według relacji sztabs-kapitana Smirnowa modele przechowywane były w 1890 r. na odrębnych stołach w klubie oficerskim pułku); V oddz.: brak obiektów; VI oddz.: pod 1 nr. katalog. flaga podnoszona nad domem, w którym mieszkał następca tronu (Mikołaj) podczas podróży na Daleki Wschód; VII oddz.: pod 9 nr. katalog. portrety cesarzy i cesarzowych, w tym Piotra I z 1722 r., portret poety, chorążego pułku Poleżajewa, albumy, rysunki umundurowania i sztandarów pułku oraz inne obiekty; VIII oddz.: pisma od cara Mikołaja II, książki, w tym autorstwa oficerów pułku, mapy; IX oddz.: brak obiektów; X oddz.: ikony i obiekty liturgiczne, w tym księgi, na przykład Ewangeliarz wydrukowany w 1701 r. Przedmioty te były przechowywane w cerkwi pułkowej; XI oddz.: brak obiektów.

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

Witryna, specjalnie stworzona dla przechowywania tornistra, który założył na siebie Mikołaj (późniejszy II) podczas manewrów w 1886 r. Doskonały przykład „sakralizacji” osób z rodziny carskiej związanych z jednostką. Wokół tego obiektu rozwinęło się muzeum. Dysponujemy opisem witryny autorstwa sztabs-kapitana Smirnowa. Miała ona zostać wykonana na podstawie rysunku (projektu) podpułkownika Strygina przez porucznika Filipowa z pomocą pułkowego stolarza Weliksa. Przypominała

kształtem szafę o wysokości 2 arszynów (ok. 1,5 m), zdobioną snycerką z różnokolorowego drewna. Wyobrażone na niej były uniformy pułkowe, regalia jednostki, broń i wszystkie order i medale, które znajdowały się w posiadaniu żołnierzy pułku wyższych i niższych rang. Dekoracja przedstawiała się pstro. Na takim cokole leżała podstawka wielkości tornistra obita czerwonym suknem ze srebrnymi listwami przytwierdzonymi po bokach. Na listwach wryte zostały imiona wszystkich oficerów służących w paradzie 2 IX 1886 r. Na podstawie położony tornister, przykryty razem z nią wysokim szklanym kołpakiem. Wszystko to znajdowało się w szklanej obudowie. Obiekt umieszczono w sli klubu oficerskiego.

Strategia pozyskiwania zbiorów

Z zasobów gromadzonych w trakcie istnienia jednostki oraz z darów.

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

Mikołaj II (także w czasach, gdy był następcą tronu): wyroby rzemiosła artystycznego, ikony, pisma, portrety, albumy.

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

Brak danych

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

Brak danych.

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

W klubie oficerskim w koszarach pułku.

Wystawy czasowe

Brak danych.

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

Według opisu muzeum z 1912 r. istniał rękopiśmienny katalog zbiorów z krótkim opisem ok. 600 obiektów. Był on podzielony na 5 oddziałów, z których w trzecim wyodrębniono dwie podkategorie: I. Ikony i przedmioty kultu, przechowywane w pułkowej cerkwi; II. Dary ces. Mikołaja II, będącego szefem pułku oraz przedmioty związane z jego pobytem w jednostce; III.a. Sztandary, medale, krzyże, żetony i in.; III.b. broń i wyposażenie; IV. Portrety, kartki, grupy i inne fotografie; V. Księgi rękopiśmienne i drukowane oraz wyroby artystyczne.

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

Brak danych.

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

Brak danych.

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

Brak danych.

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

Muzeum mógł odwiedzić w 1900 r. ces. Mikołaj II

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

- Адамович Б.В., *Полковые музеи*, [w:] idem, *Опись музея лейб-гвардии Кексгольмского императора австрийского полка*, Варшава 1907, s. V–XII [pierwodruk: „Русский инвалид” 1900, nr 255 (24 XI), s. 2–3] .
- Афанасьев А., *Полковые музеи русской армии — хранители воинской славы Отечества*, „Отечественные записки” 2003, nr 1, s. 326–334.
- Александрова Н.В., *Российские военные музеи в первой трети XX в.: из истории орг. и деятельности* : дис. ... канд. ист. наук, Москва 1997, s. 76–80.
- Dobroński A., *Dyslokacja wojsk rosyjskich w Królestwie Polskim przed I wojną światową*, „Studia i materiały do historii wojskowości”, t. XX, 1976, s. 258, 271.
- Іванюк О., *Полкові музеї у наддніпрянській Україні в XIX – на початку XX ст.*, „Київські історичні студії. Науковий журнал” 2017, nr 2 (5), s. 42–43.
- История 65-го пехотного Московского Его Императорского Величества Государя Наследника Цесаревича полка. 1642—1700—1890, сост. Я. С. Смирнов, Варшава 1890, s. 534 – 535.
- Котков В. М., *Полковые музеи и музеи военно-учебных заведений русской армии в XIX-начале XX вв.*, Санкт-Петербург 2018.
- Mashtalir V., *Preconditions of origin at the beginning of the XX century museums of military units and ukrainian component in the regimental museums of the Russian Empire Army*, „Східноєвропейський історичний вісник”, вип. 8, 2018, s. 66.
- *Обозрение предметов военной старины*, Отдел I: Музеи войсковых частей, Выпуск I. Издание Московского отдела Императорского Русского военно-исторического общества, под редакцией действительного члена общества Н. А. Маркса, Москва 1912, s. 1–5.
- Панченко А.М., *Полковые музеи русской армии: от офицерских библиотек к библиотекам музеев*, „Вестник ТГУ. Культурология и искусствоведение” 2014, nr 2 (14), s. 93 – 94.

- Пособие для составления полковых историй и устройства музеев, составил Григорович А. И., Санкт-Петербург 1906, s. 149.

Смирнов Я. С., Альбом пребывания его императорского величества государя императора Николая Александровича в г. Холме, на праздновании 200-летнего юбилея 65-го пехотного Московского, августейшего имени его императорского величества, полка, Холм 1901 [non vidi].

Смирнов Я. С., Добавление к истории 65-го пехотного Московского Его Величества полка. 1890-1900 г., Холм 1900 [non vidi].

- Спиридонова Т.П., Музеи войсковых частей в дореволюционной России. Становление и историко-культурное значение: дис. ... канд. истор. наук, Москва 2005, s. 37, 68–69, 120, 256.

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

Полки имеющие музеи (Отдел письменных источников Главного исторического музея в Москве, фонд 137, дело 9, л. 29 – 41 [non vidi]).

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

1) Zdjęcie witryny, w której eksponowany był tornister porucznika Kurnosowa założony przez Mikołaja Aleksandrowicza (późniejszego Mikołaja II): *Обозрение предметов*, s. 1; Афанасьев А., *Полковые музеи русской армии*, s. 329.

2) Zdjęcie owalnego portretu Piotra I: *Обозрение предметов*, s. 3;

3) Zdjęcie portretu służącego w pułku poety Aleksandra Iwanowicza Poleżajewa, służącego w pułku: *Обозрение предметов*, s. 4.

Ciekawe cytaty

Brak.

UWAGI:

Brak.

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Dariusz Dąbrowski

Data sporządzenia karty:

Warszawa, BUW, XII 2017

Petersburg, Wojskowo-Historyczne Muzeum Artylerii, Wojsk Inżynieryjnych i Łączności, IV 2018

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

--

METADANE* (wypełnia redaktor/moderator portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA / LICENCJE	